

De Nationale Olieslachtoffertellingen van Februari 1987 en 1988.

THE NATIONAL BEACHED BIRD SURVEYS, FEBRUARY 1987 AND 1988.

C.J. Camphuysen & G.O. Keijl,
Nederlands Stookolieslachtoffer-Onderzoek
NSO, Zaandam

Inleiding.

In deze publicatie worden de resultaten van de nationale olieslachtoffertellingen van februari 1987 en 1988 weergegeven. Bij deze tellingen, respectievelijk de 22e en 23e in een vrijwel ononderbroken reeks vanaf 1965 (Camphuysen 1985), worden alle dode vogels op het strand geteld en eventueel gemerkt. Bijzonderheden als leeftijd, geslacht, verenkleed en oliebevuilding worden eveneens genoteerd. Ook in de toekomst zullen dergelijke tellingen georganiseerd worden. De resultaten van de Nederlandse tellingen worden samengevoegd met de in andere Europese landen gehouden 'Beached Bird Surveys'.

Materiaal en methode.

In het weekeinde 28 februari- 1 maart 1987 werd in totaal 371 km kust geteld en in het weekeinde 27-28 februari 1988 werd 273 km onderzocht. De resultaten van deze tellingen staan samengevat in de tabellen 1a en 1b, met een indeling van de resultaten naar deelgebied. De volgende deelgebieden werden daarbij aangehouden:

deelgebied	kustlengte	omschrijving
I	116 km	Zeeuwse en Zuidhollandse eilanden (Cadzand - Nieuwe Waterweg)
II	62 km	Zuidhollandse kust (Hoek van Holland - IJmuiden)
III	60 km	Noordhollandse kust (IJmuiden-Den Helder)
IV	93 km	Texel, Vlieland en Griend
V	148 km	Terschelling, Ameland, Schiermonnikoog en Rottum
VI	192 km	waddenkust van Noord-Holland, Friesland en Groningen
totaal	671 km	

De telmethode en ook de verwerking van de gegevens zijn gelijk aan die in voorgaande jaren (Camphuysen 1985).

Weersomstandigheden.

De winter van 1987 was streng, met vooral van 10 - 20 januari een periode van zeer strenge vorst. Overigens waren er diverse vorstperiodes. Harde aanlandige wind kwam alleen begin januari en begin februari veelvuldig voor. De winter van 1988 was daarentegen uitgesproken zacht en soms ook regenachtig. Harde aanlandige wind kwam regelmatig gedurende alle wintermaanden voor.

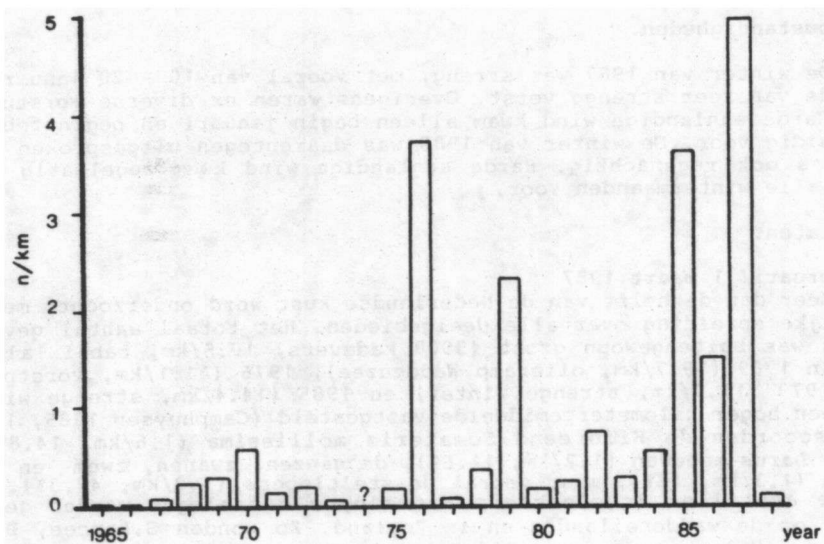
Resultaten.

28 februari/ 1 maart 1987

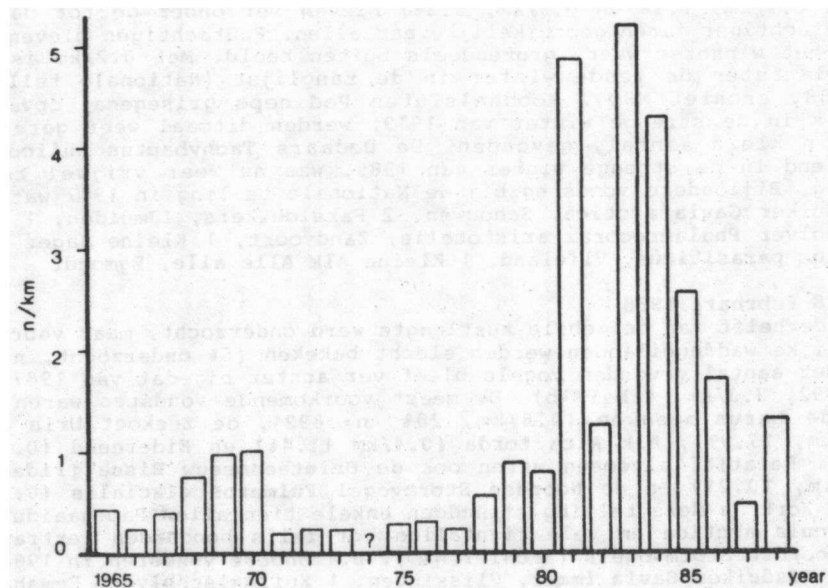
Iets meer dan de helft van de Nederlandse kust werd onderzocht, met een redelijke spreiding over alle deelgebieden. Het totaal aantal gevonden vogels was buitengewoon groot (3900 kadavers, 10.5/km, tabel 1a). Alleen in 1969 (19.7/km, olieramp Waddenzee), 1976 (11.1/km, vorstperiode), 1979 (17.0/km, strenge winter) en 1985 (14.4/km, strenge winter) werd een hoger kilometergemiddelde vastgesteld (Camphuysen 1985, 1987). Hoog scoorden de Eidereend *Somateria mollissima* (1.6/km, 14.8%, n=3900), *Larus-meeuwen* (1.2/km, 11.6%), de ganzen, zwem- en duik-eenden (1.3/km, 12%), maar vooral de steltlopers (5.0/km, 47.3%). Vaak enorme aantallen Scholeksters *Haematopus ostralegus* werden geteld, vooral op de waddeneilanden en in Zeeland. Zo vonden S.Lancee, B.Henstra en J.Hulscher ongeveer 950 Scholeksters op het strand van Schiermonnikoog. Ook de Toppereend *Aythya marila* was dit jaar weer sterk vertegenwoordigd. Op de Afsluitdijk werden tientallen exemplaren aangetroffen. De Drieteenmeeuw *Rissa tridactyla* en alkachtigen (respectievelijk 0.1/km, 1.4% en 0.3/km, 3.2%) bleven ver onder de tot dan toe in de tachtiger jaren gebruikelijke aantallen. Fuutachtigen bleven, ondanks het winterse weer, grotendeels buiten beeld. Met 0.2/km is 1987 voor de futen de zesde winter in de ranglijst (Nationale tellingen 1965-88, archief NSO). Roodhalsfuten *Podiceps grisegena*, opvallend talrijk in de strenge winter van 1979, werden ditmaal weer geregeld, maar in klein aantal, gevonden. De Dodaars *Tachybaptus ruficollis*, opvallend in de strenge winter van 1985, was nu weer vrijwel totaal afwezig. Bijzondere vondsten bij de Nationale telling in 1987 waren: 1 Parelduiker *Gavia arctica*, Schouwen, 2 Parelduikers, IJmuiden, 1 Kuifaalscholver *Phalacrocorax aristotelis*, Zandvoort, 1 Kleine Jager *Stercorarius parasiticus*, Vlieland, 1 Kleine Alk Alle alle, Egmond.

27 / 28 februari 1988

Bijna de helft van de gehele kustlengte werd onderzocht, maar vooral de oostelijke waddeneilanden werden slecht bekeken (6% onderzocht, n=148 km). Het aantal gevonden vogels bleef ver achter bij dat van 1987 (totaal 892, 3.3/km, tabel 1b). De meest voorkomende vondsten waren ditmaal de *Larus-meeuwen* (0.6/km, 20%, n=892), de Zeekoet *Uria aalge* (0.6/km, 17.9%), *Alk Alca* *Alca torda* (0.4/km 11.4%) en *Eidereend* (0.4/km, 12.3%). Relatief algemeen waren ook de *Drieteenmeeuw Rissa tridactyla* (0.3/km, 10.2%) en de *Noordse Stormvogel Fulmarus glacialis* (0.3/km, 8.1%). Kort na deze telling strandden enkele tientallen *Papegaaiduikers Pratercula arctica* en vele tientallen, of zelfs honderden (extrapolatie) *Noordse Stormvogels* (archief NSO). Bijzondere vondsten in 1988 waren: 1 *IJduiker Gavia immer*, Vlissingen, 1 *Kuifaalscholver*, Eemshaven, 2 *Kleine Alk*, Brouwersdam, 1 *Kleine Alk*, Schouwen, 1 *Kleine Alk*, Lauwersoog, 2 *Papegaaiduiker*, Brouwersdam, 1 *Papegaaiduiker* op Texel, 1 *Zeehond Phoca vitulina*, Harlingen.



figuur 1. Dichtheden steltlopers, Nationale februari-tellingen 1965-88.
 figure 1. Densities waders, National surveys February 1965-88.



figuur 2. Dichtheden Drieteenmeeuwen, Alken en Zeekoeten, Nationale februari-tellingen 1965-88.
 figure 2. Densities Kittiwakes and auks, National surveys February 1965-88.

Discussie.

Winter 1987 kan zich scharen in een reeks van strenge winters, hetgeen goed tot uiting komt in het grote aantal gevonden vogels. Opvallend was de geweldige sterfte onder de steltlopers. Vorstperioden hebben ook in het verleden geregeld tot omvangrijke slachtingen geleid en dit seizoen kan zich scharen in de top vier van de afgelopen 23 jaar (figuur 1). Een korte vorstperiode in 1975/76 leidde tot omvangrijke steltlopersterfte (3.73/km), grote aantallen kwamen om in de strenge winters van 1978/79 (2.32/km) en 1984/85 (3.63/km), maar ongekend groot was de slachting in 1986/87 (4.97/km). In ieder geval sinds 1963 zijn er niet zoveel dode steltlopers op onze kust gerapporteerd en ook in die roemruchte winter waren de aantallen dode steltlopers waarschijnlijk wat kleiner (archieef NSO, Boer & Van Orden 1963). Omvangrijke sterfte onder het waterwild, de fuutachtigen en de meeuwen is onder dergelijke condities eveneens gebruikelijk. Zoals reeds werd opgemerkt bleef het aantal dode Futen, overigens net als in de strenge winter van 1986, wat achter bij de verwachting. Het grote aantal Eider-eenden (1.56/km) en de zeeëenden (0.3/km) zijn de restanten van een omvangrijk olie-incident in de waddenzee in januari 1987 (Engelen 1987). Het merendeel van deze eenden was met olie besmeurd.

De resultaten van de telling in de zachte winter van 1987/88 zijn hiermee in schril contrast. De in 1987 zo goed vertegenwoordigde steltlopers ontbreken bijna volkomen (0.11/km, 3.5%, n = 892) en ook de meeste andere soorten vogels werden in aanzienlijk kleiner aantal gevonden. De specifieke zeevogels zijn daarentegen weer wat algemener, waardoor de sinds 1985 neergaande trend voor Drieteenmeeuw, Alk en Zeekoet weer wat wordt omgeboogen (figuur 2). De grootste aantallen werden op de oostelijke waddeneilanden aangetroffen (4.1/km). Opvallend algemeen waren ook dode Noordse Stormvogels en wat tijdens de Nationale telling werd aangetroffen bleek nog maar het begin te zijn van een aanzienlijk omvangrijkere stranding in maart en (in mindere mate) april 1988. Dicht onder de kust kwamen Noordse Stormvogels eind februari buitengewoon talrijk voor. Zo werden aan de Noordhollandse kust op een dag 1500 exemplaren geteld (zeetrekwaarnemingen Redactie Sula 1988); een ongebruikelijk groot aantal voor deze tijd van het jaar. Dit uitbundige voorkomen sluit vrijwel aan op een langdurige periode van totale afwezigheid in grote delen van de zuidelijke Noordzee in herfst en vroege winter (offshore waarnemingen, Redactie Sula 1988).

Dankwoord.

De landelijke tellingen zijn een succes geworden dankzij de medewerking van talrijke vrijwilligers. In 1987 zijn de gegevens verzameld door ACJN Alkmaar, D.Blok, K.Borrius, L.Bruinzeel, C.J. Camphuysen, B.Couperus, J.van Dijk, G.Dumay, K.A.M.Engelen, J.Feddema, M.Geertsma, F.Geldermans, R.de Graaff, M.Hart, S.Hart, F.de Heek, B.Henstra, E.van Hijum, J.Hulscher, J.de Jong, G.O.Keijl, W.Kocera, J.de Korte, S.R.L. Lancee, F.J.Maas, B.Mulder, J.Niezen, J.E.den Ouden, O.Overdijk, M. Platteeuw, W.Pompert, E.de Ruyter, D.Schut, T.J.Sluyter, A.van der Spoel, A.Sterk, D.Stienstra, L.Stougie, M.Stougie, H.Veldhuyzen van Zanten, D.Visser, I.Vroom, R.Witte, H.Zandstra, K.Zwaan.

In 1988 werden telgegevens ontvangen van D.Blok, K.Borrius, C.J.Camphuysen, E.A.M.Camphuysen, R.Costers, J.van Dijk, K.van Dijk, A.van den Ende, K.A.M.Engelen, M.Geertsma, W.van Gelder, F.Geldermans, A.Gro-

nert, R.Gronert, R.ten Harmsen, M.Hart, S.Hart, F.Jachmann, A.Janse, G.Jonker, K.Koffijberg, J.de Kort, R.Kriek, M.F.Leopold, J.C.Manuel, M. Markx, J.M.W.Meulmeester, K.Phiippen, T.Poelstra, W.Pompert, A.H.N. Schaap, D.Schut, T.J.Sluyter, B.J.Smolders, A.van der Spoel, D.van der Spoel, A.Sterk, D.Stienstra, J.Stuart, R.van Varik, C.van de Vliet, I. Vroom, M.Willems, 'De Windbreker' (Petten), E.van Witteloostuyn, K. Zwaan. Bij deze onze hartelijke dank voor de medewerking.

Referenties.

- Boer, P. & Van Orden, C. 1963. Enige gegevens over winterslachtoffers, vnl. van het strand van Noord-Holland. Pieper 2(4/5):13-26.
- Camphuysen, C.J. 1985. Landelijke Olieslachtoffertellingen in Februari in Nederland, 1965-84. Nieuwsbr.NSO 5(3):41-55.
- Camphuysen, C.J. 1987. De Nationale Olieslachtoffertellingen van februari 1985 en '86. Sula 1(1):1-7.
- Engelen, K.A.M. 1987. Olieslachtoffers in het waddendistrict, januari-februari 1987. Sula 1(2):38-43.
- Redactie Sula 1988. Recent Reports. Sula 2(1):31-34.

Summary National beached bird surveys were carried out in February 1987 and 1988. These counts were numbers 22 and 23 in a nearly continuous row since 1965 (Camphuysen 1985). A severe winter in 1987 led to serious wader and wildfowl mortality. Pelagic seabirds were scarcely found. In 1988 a relatively warm and wet winter led to the lowest density of corpses since 1980. Auks and Kittiwakes were relatively common, as were Fulmars. This count coincided with the onset of a major stranding of Fulmars on the Dutch coast. Species and numbers found are listed in table 1 (a 1987, b 1988). Figure 1 illustrates the annual densities of waders as found in the National surveys since 1965, figure 2 the annual densities of auks and Kittiwake together.

C.J. Camphuysen, landelijk coördinator NSO Perim 127, 1503 GB Zaandam,
G.O. Keijl, Rode Kruislaan 891, 1111 ZT Diemen.